

ПЕДАГАГІЧНАЯ СПАДЧЫНА ЯКУБА КОЛАСА

Работа прысвечана станаўленню савецкай сістэмы педагагічнай адукацыі.

У 1920-я гады XX ст. адбывалася станаўленне педагагічнай навукі. Значная навукова-даследчая работа праводзілася Інстытутам беларускай культуры і кафедрай педагогікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. З'явіліся першыя даследаванні беларускіх вучоных па праблемах тэорыі выхавання, гісторыі педагогікі, політэхнізацыі школы, закладваліся новыя асновы беларускага савецкага мовазнаўства і літаратуразнаўства. Калектывамі вучоных і метадыстаў праводзілася актыўная работа па распрацоўцы навуковых асноў зместу агульнай адукацыі і падрыхтоўцы школьных праграм.

У гэты час разгарнулася актыўная педагагічная і навуковая дзейнасць Якуба Коласа (К.М. Міцкевіча). Калі надыйшла Кастрычніцкая рэвалюцыя, Якуб Колас знаходзіўся ў дзеючай арміі на румынскім фронце. Пасля дэмабілізацыі ён некаторы час працаваў настаўнікам, а потым інструктарам аддзела народнай асветы ў Курскай губерні. У Беларусь ён вярнуўся ў маі 1921 г. Ужо ў чэрвені таго ж года Якуб Колас быў уключаны ў склад навукова-тэрміналагічнай камісіі ў Акадэмічным цэнтры Наркамасветы ССРБ. У пачатку 1922 г. на базе гэтай камісіі быў заснаваны Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт), правадзейным членам якога выбіраецца Якуб Колас. Пры яго ўдзеле распрацоўвалася навуковая тэрміналогія па ўсіх прадметах школьнай праграмы, праводзілася работа па збору твораў вуснай народнай творчасці.

Адначасова з навукова-даследчай дзейнасцю ў Інбелкульте Якуб Колас уключыўся ў актыўную педагагічную работу. З 1 верасня 1922 г. ён стаў выкладаць методыку роднай мовы ў Мінскім педагагічным тэхнікуме. Летам 1923 г. па даручэнню Наркамасветы выступаў у Слуцку з лекцыямі па граматыцы і методыцы выкладання беларускай мовы на настаўніцкіх палітыка-педагагічных курсах.

Якуб Колас выкарыстаў курсы не толькі для метадычнай вучобы настаўнікаў, але і для таго, каб высветліць, у якіх умовах знаходзяцца школы. Ён адстойваў права беларускіх дзяцей вучыцца на роднай мове.

Аднак галоўны клопат Якуба Коласа як педагога і вучонага заключаўся ў тым, каб узняць на належны ўзровень выкладання беларускай

мовы і літаратуры. Пачынаючы з кастрычніка 1923 г. і да 17 студзеня 1926 г. Якуб Колас працаваў выкладчыкам беларускай мовы на педагагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пастановай Наркамасветы БССР ў красавіку 1925 г. ён адначасова быў зацверджаны выкладчыкам вышэйшых курсаў беларузнаўства, выступаў з лекцыямі перад студэнтамі Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, Мсціслаўскага педагагічнага тэхнікума, а таксама перад настаўнікамі ў Калінінскай і Аршанскай акругах.

Абапіраючыся на багаты асабісты вопыт педагагічнай працы і на прагрэсіўныя тэндэнцыі ў развіцці савецкай методыкі, Якуб Колас выдаў у 1926 г. кнігу для настаўнікаў пачатковай школы "Методыкі роднае мовы". У кнізе шырока выкарыстаны працы рускіх метадыстаў, агляду якіх прысвечаны спецыяльны раздзел. У прадмове да "Методыкі" аўтар тлумачыць, што ў кнізе прапануюцца такія метады навучання, якія найбольш задаволяць густ настаўніка, "каб, выбраўшы адпаведны метады, ён мог карыстацца ім у сваёй практычнай рабоце". Якуб Колас лічыць, што на працягу навучання ў пачатковай школе вучань павінен навучыцца чытаць і пісаць, авалодаць неабходным мінімумам ведаў па граматыцы і развіць здольнасці вуснай мовы. Ён зусім правільна вызначыў месца роднай мовы сярод іншых прадметаў у школе і ўказваў, што родная мова мае агульнаадукацыйнае, выхаваўчае і практычнае значэнне.

Непасрэдная педагагічная дзейнасць Якуба Коласа працягвалася прыкладна да пачатку 1929 г., аднак апошні год ён ужо не працаваў у якасці выкладчыка методыкі роднай мовы, а часцей выступаў як лектар на сустрэчах са студэнтамі і настаўнікамі. Ён у навукова-педагагічнай дзейнасці з кожным годам усё больш надаваў перавагу праблемам навукі; пашыраў дыяпазон культурна-асветніцкай, арганізацыйна-педагагічнай і грамадскай дзейнасці.

1. Беларускі Дзяржаўны ўніверсітэт: Да 10-й гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі. (1921–1927). – Мінск, 1927. – 27 с.
2. К. М. Міцкевіч. Методыка роднай мовы. – Мінск: Дзярж. выд. Беларусі, 1926. – 10 с.
3. | Умрэйка С. А. Развіццё вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў БССР // Сав. школа. – 1957. № 5. – С. 30–42.

Пешчур Максім Аляксандравіч, студэнт групы 221701 БДУІР, gh133@mail.ru.

Навуковы кіраўнік: Куракевіч Наталія Іванайна, к. г. н., дацэнт, kafgumd@bsuir.by